

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет

Кафедра землезнавства та геоморфології

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДИКА КРАЄЗНАВЧО-
ТУРИСТИЧНОЇ СПРАВИ**

для студентів

галузі знань	А Освіта
спеціальності	А 4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями)
предметна спеціальність	А 4.15 Середня освіта (Природничі науки)
освітнього рівня	бакалавр
освітньої програми	Природничі науки. Інтегрована програма
дисципліна	вибіркова
блок дисциплін	Природничі науки та краєзнавчо-туристична справа вид

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Ковтонюк Ольга Володимирівна**, кандидат географічних наук, доцент кафедри
землезнавства та геоморфології, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2026

Розробники: Погорільчук Наталія Михайлівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент, кафедра землезнавства та геоморфології.
Ковтонюк Ольга Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

(підпис)

Сергій БОРТНИК

(прізвище та ініціали)

Протокол № 15 від « 19 » серпня 2026 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від «26» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія КОРОГОДА

1. Мета дисципліни - дисципліна спрямована на формування у студентів системи знань і практичних навичок організації краєзнавчо-туристичної роботи як засобу інтеграції знань, використання природного, культурного та історико-географічного потенціалу територій в освітній і рекреаційній діяльності. Особлива увага приділяється розвитку професійних компетентностей майбутнього вчителя природничих наук щодо організації краєзнавчих досліджень, навчальних екскурсій, туристичних маршрутів і польових практик, а також формуванню відповідального ставлення до збереження природної та культурної спадщини, локальної ідентичності та принципів сталого розвитку територій.

2. Попередні вимоги. Курс базується на системі знань, які студенти вже отримали (або отримують) з природничих та педагогічних наук.

3. Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Теоретичні засади та методика краєзнавчо-туристичної справи» спрямована на формування у здобувачів освіти системних знань про теоретичні основи краєзнавства і туризму, їхній взаємозв'язок, суспільне значення та роль у пізнанні, збереженні й популяризації природної та історико-культурної спадщини територій. У межах дисципліни розглядаються концептуальні засади краєзнавчо-туристичної діяльності, методи краєзнавчих досліджень, організація та методика проведення краєзнавчо-туристичних заходів, екскурсій, походів і маршрутів. Значна увага приділяється питанням краєзнавчого районування, ресурсного забезпечення туризму, інтерпретації природних і культурних об'єктів, а також використанню краєзнавчого матеріалу в освітній, виховній і туристичній практиці.

В структурі дисципліни виділено три змістові частини, що розглядають відповідно, теоретичні питання краєзнавчо-туристичної справи, методичні аспекти краєзнавчих досліджень, практичне використання результатів краєзнавчо-туристичних досліджень.

Навчальна дисципліна «Теоретичні засади та методика краєзнавчо-туристичної справи» є вибірковою дисципліною освітніх програм «Природничі науки. Інтегрована програма», спеціальності А 4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), предметної спеціальності А 4.15 Середня освіта (Природничі науки).

4. Завдання (навчальні цілі): вивчення дисципліни спрямовано на опанування студентами найголовніших понять краєзнавчо-туристичної справи а саме:

- Сформуванню системне уявлення про теоретичні основи краєзнавства і туризму, їхній взаємозв'язок, функції та суспільне значення у збереженні й популяризації природної та історико-культурної спадщини територій.

- Набути знання щодо нормативно-правових засад туристично-краєзнавчої діяльності в школі.

- Ознайомити здобувачів освіти з методами краєзнавчих досліджень та навчити застосовувати їх для вивчення природних, історичних і культурних особливостей регіонів.

- Оволодіти методикою краєзнавчо-туристичної роботи в школі.

- Сформуванню вміння організовувати та проводити краєзнавчо-туристичні заходи (екскурсії, походи, маршрути) з урахуванням принципів безпеки, пізнавальної цінності та виховного потенціалу.

- Розвинути здатність інтерпретувати та використовувати краєзнавчі ресурси у освітній, виховній і туристичній діяльності, зокрема для популяризації природної та культурної спадщини.

Опанування дисципліни дає студентам можливість набути такі компетентності:

інтегральної: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в освітній природничій галузі, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з педагогіки, психології, дидактики та методики викладання природничих наук та їх інтегрованих курсів, і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу на рівні загальної середньої освіти.

загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 12. Усвідомлення рівних можливостей та тендерних проблем.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

спеціальних:

СК 1. Здатність аналізувати взаємовплив розвитку природи та суспільства, здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем соціальної педагогічної роботи і практики.

СК 2. Здатність застосовувати інтегровані знання природничих наук, сучасні цифрові технології, математичні моделі для прямого та віддаленого спостереження за довкіллям, явищами природи і процесами, створювати інформаційні продукти природничого спрямування.

СК 13.1. Усвідомлювати свою національну ідентичність й причетність до світової природної та культурної спадщини, популяризувати природу і культуру рідного краю серед місцевих мешканців та туристів.

СК 14.1. Демонструвати та використовувати здобутки природничих наук для збереження культурних ландшафтів, просторового розвитку громади, підтримки якості довкілля та екобезпеки.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	знати основні поняття, категорії, принципи та закономірності краєзнавства, туризму та краєзнавчо-туристичної діяльності;	Лекція, самостійна робота	Опитування у тестовій та письмовій формі, зарахування самостійних робіт, консультація, іспит	до 3%
1.2	знати історію становлення та сучасні напрями розвитку краєзнавчо-туристичної справи в Україні та світі;			до 4%
1.3	знати природні, історико-культурні та соціально-економічні складові краєзнавчого потенціалу територій;			до 5%
1.4	знати основні форми, методи та засоби організації краєзнавчо-туристичної діяльності, екскурсійної та навчально-пізнавальної роботи;			до 8%
1.5	знати методику організації туристичних маршрутів, краєзнавчих досліджень, екскурсій та польових спостережень;			до 9%
1.6	знати принципи використання картографічних матеріалів, географічних даних та інформаційних			до 7%

	ресурсів у краєзнавчо-туристичній діяльності;			
1.7	знати основи безпеки туристичних заходів, принципи відповідального туризму та вимоги щодо охорони природної й культурної спадщини;			до 7%
1.8	знати можливості використання краєзнавчо-туристичної діяльності у навчанні природничих наук, формуванні пізнавального інтересу учнів та розвитку їхньої дослідницької компетентності.			до 7%
2.1	уміти здійснювати збір, систематизацію та аналіз природничої, історико-культурної й географічної інформації про територію в межах краєзнавчого дослідження, добирати й адаптувати краєзнавчі матеріали для використання у процесі навчання природничих наук та організації позакласної роботи;	Практична робота, самостійна робота	Оцінювання виконання практичних робіт, зарахування самостійних робіт	до 7%
2.2	уміти проводити польові краєзнавчі спостереження, описувати природні та культурні об'єкти й фіксувати результати досліджень;			до 7%
2.3	уміти використовувати карти, атласи, геоінформаційні та цифрові ресурси для дослідження території, орієнтування та розроблення туристичних маршрутів;			до 7%
2.4	уміти розробляти краєзнавчі та туристичні маршрути з урахуванням природних, історико-культурних і рекреаційних особливостей території;			до 7%
2.5	уміти планувати та проводити краєзнавчі екскурсії, навчальні походи, польові заняття та інші форми туристично-краєзнавчої роботи;			до 7%
3.1	презентувати результати роботи за допомогою сучасних технічних засобів;	Лекція, практична робота, самостійна робота	опитування у тестовій та письмовій формі оцінювання практичних робіт, зарахування самостійних робіт консультації, іспит	до 5%
4.1	уміти оцінювати рекреаційний, природний та культурно-краєзнавчий потенціал території для організації пізнавальної й туристичної діяльності;			до 5%
4.2	уміти дотримуватися вимог безпеки під час організації туристичних заходів та застосовувати принципи відповідального туризму й охорони природної та культурної спадщини.			до 5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.								2.					3.	4.	
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	1	1	2
ПРН 18.1. Досліджувати природну та культурно- історичну спадщину, розвивати краєзнавчу та туристичну справу.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, написання контрольних робіт (КР), виконання практичних робіт, зарахування самостійних робіт та складання іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1 (знання РН 1.1-1.8)** – до 50%;

результати навчання – **2 (вміння РН 2.1-2.5)** - до 35%;

результати навчання – **3 (комунікація)** - до 5%

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1. Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 3 змістові частини (ЗЧ). Заняття проводять у вигляді лекцій та практичних занять. Завершується дисципліна іспитом.

- **семестрове оцінювання:** кількість балів, що студент отримує протягом терміну вивчення дисципліни є сумою балів, що були отримані при опитуванні, оцінюванні виконаних практичних робіт та написанні контрольних робіт.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗЧ1		ЗЧ2		ЗЧ3	
	Min. – 18 балів	Max.– 20 балів	Min. – 6 балів	Max.–20 балів	Min. – 12 балів	Max.–20 балів
Опитування	1,5	3	1,5	3	1,5	3
Практичні роботи	«3»x2,5=7,5	«3»x4=12	«3»x2,5=7,5	«3»x4=12	«3»x2,5=7,5	«3»x4=12
Контрольні роботи	«1»x3=3	«1»x5=5	«1»x3=3	«1»x5=5	«1»x3=3	«1»x5=5
1 мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. «1» - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань.						

- **підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовій формі.** Максимальна кількість балів на іспиті – 40 балів, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістова частина 1	Змістова частина 2	Змістова частина 3	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	12	12	12	24	60
Максимум	20	20	20	40	100

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

- умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно менше 36 балів (рекомендований мінімум) обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів по питанням пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

7.2. Організація оцінювання: поточні опитування у тестовій формі проводяться на практичних заняттях. Практичні роботи зараховуються по виконанню, відповідно до графіка проведення занять. Контрольні роботи проводяться по завершенню відповідних тематичних блоків. Студенти, які отримали за КР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

7.3. Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

7.4. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтверджувальних матеріалів.

8. Структура навчальної дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Практичні	Самостійна робота
Змістова частина № 1. Теоретичні питання краєзнавчо-туристичної справи				
1.	Теоретичні засади краєзнавства і туризму: понятійно-термінологічний апарат, функції та суспільне значення.	3	2	2
2.	Краєзнавство як складова пізнання території: напрями, види та принципи дослідження регіону.	3	3	2
3	Краєзнавчо-туристичні ресурси території та їх класифікація.	3	2	2
Змістова частина № 2. Методичні аспекти краєзнавчих досліджень				
4.	Методи краєзнавчих досліджень: польові, камеральні та джерелознавчі підходи.	3	4	4
5.	Краєзнавче районування та оцінювання туристичного потенціалу території.	3	2	4
6.	Організація та методика проведення краєзнавчо-туристичних досліджень і експедицій.	3	3	4
Змістова частина № 3. Практичне використання результатів краєзнавчо-туристичних досліджень				
7.	Проектування краєзнавчо-туристичних маршрутів, походів та екскурсій.	3	4	3
8.	Інтерпретація природної та історико-культурної спадщини в туристичній діяльності.	3	4	2
9.	Використання краєзнавчих матеріалів у освітній, виховній і просвітницькій роботі.	4	4	2
	ВСЬОГО	28	28	62

Загальний обсяг **120** год., в тому числі:

Лекції – **28** год.

Практичні – **28** год.

Самостійна робота – **62** год.

Консультації – **2** год.

9. Рекомендована література:

Основна (базова):

1. Брижак Н. Ю. (2012) Краєзнавча та туристична робота : курс лекцій для студентів педагогічного факультету, які навчаються на спеціальності «Початкова освіта». МДУ. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/268/1/kraezn%20rob.pdf>
2. Зеленська, Л. І., Троценко О. В. (2012). Практикум із туристично-краєзнавчої роботи з географії. РВВ ДНУ, URL: http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/a72b71be973bb0d854d83353ac0bbde7Trotsenko_Zelenskaya_Metodichka_0.pdf
3. Куценко В. О. (2020). Основи екскурсознавства: навчально-наочний посібник.. URL: <https://vseosvita.ua/library/osnoviekskursoznastva-navcalno-naocnij-posibnik-247385.html>
4. Мельник І. Г. (2023). Туристично-краєзнавча робота в школі: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої педагогічної освіти). «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка». URL: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10014/MELNYK_Tur-kraeznavcha_robota.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Данильченко О. С., Корнус О. Г., Король О. М. (2023.) Методика краєзнавчо-туристичної роботи: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. СумДПУ імені А. С. Макаренка, URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6833eb20-8107-4e3a-85d0-ca932969a7b4/content>
6. Олішевська Ю. А. Шкільне географічне краєзнавство. Навчальний посібник. «ФОРМ Кравченко». URL: https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2021/06/olichevska_geograf_krainoznavstvo.pdf
7. Пангелов Б. П. (2010). Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей : навч. посіб. Академвидав, URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/432312.pdf

Додаткова:

1. Бортник, С., Ковтонюк, О., Кравчук, І., & Лаврук, Т. (2018). Організація природопізнавальних туристичних маршрутів на території центральної частини гірського масиву Свидовець (Українські Карпати). *Фізична географія та геоморфологія*, 3(91), 55 – 65.
2. Бортник С. Ю. Погорільчук Н. М., Ковтонюк О. В. (2016). Досвід розробки та використання у навчальному процесі геолого-геоморфологічних маршрутів. . У І. Дикий (ред.). *Геотуризм: практика і досвід* (19-22). НВФ «Карти і атласи».
3. Вертель В. В. (2019). Геологічні екскурсії як ефективний засіб розвитку пізнавальної компетентності вихованців закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого спрямування. *Наукові записки СумДПУ імені А. С. Макаренка. Географічні науки*, 10, 137-147. URL: http://scinotesgeo.at.ua/Volume_10/Vertel.pdf
4. Галаган О., Ковтонюк О. Корогода Н., Цвелих Є. (2017). Природничо-географічна складова туристичних маршрутів (на прикладі маршруту долиною Чорної Тиси). *Вісник КНУ. Серія Географія*, 66(1), 77 – 80. <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.10>
5. Галаган О., Ковтонюк О. Корогода Н., Цвелих Є. (2018) Природничо-пізнавальний маршрут комплексної професійно-орієнтованої практики для студентів-географів. У І. Дикий (ред.). *Геотуризм: практика і досвід* (221-224). Каменярь.
6. Галаган О., Ковтонюк О. Корогода Н., Купач Т., Брайчевський Ю. (2025). Історико-краєзнавча інформація як додаткова складова навчальних польових практик студентів-географів КНУТШ. У *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика* (405-409). URL: https://www.researchgate.net/profile/Ivan-Viieru/publication/398638297_Ethno-confessional_and_linguistic_structure_of_the_population_of_Bukovyna_in_the_interwar_period_1918-1940/links/693c8e1606a9ab54f846cbe5/Ethno-confessional-and-linguistic-structure-of-the-population-of-Bukovyna-in-the-interwar-period-1918-1940.pdf#page=406

7. Ковтонюк О., Корогода Н., Погорільчук Н., Галаган О. (2023). Бази даних у проєктуванні геотуристичних маршрутів. У *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій* (101-105). ГАЛИЧ-ПРЕС. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/13seminar-Problems-of-geomorphology-and-paleogeography-Carpathians-book-2023.pdf>

8. Ковтонюк, О., Корогода, Н., Галаган, О. (2020). Поштові листівки початку ХХ сторіччя як джерело інформації про туристичні об'єкти. У І. Дикий (ред.). *Геотуризм: практика і досвід* (22-24). Каменярь. URL: <https://geology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/conference-2020.pdf>

9. Кравець Н. В. (2016). *Краєзнавча робота в контексті навчально-виховної діяльності сучасного закладу освіти: методичний посібник*. URL: <https://vseosvita.ua/library/turistsko-kraeznavca-robota-v-konteksti-dialnostisucasnogo-zakladu-osviti-1938.html>

10. Погорільчук Н., Ковтонюк О. (2025). Геограмотність і геоосвіта: витоки та сучасні виклики в українському суспільстві. У М. Павлунь (ред.). *80 років геологічному факультету: нові тренди розвитку геологічної освіти і науки* (230-234). ЛНУ імені Івана Франка. https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/80_tezy_compressed.pdf#page=230

10. Додаткові ресурси:

Законодавчо-нормативні акти:

1. Про туризм. Закон України (зі змінами). Верховна Рада України : офіційний веб-портал. URL : <http://www.centrtur.te.ua/normative-base/laws-of-ukraine>

2. Заходи щодо реалізації концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Наказ МОН України № 527 від 6 червня 2022 року. URL : <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylono-novukontseptsiyu-patriotichnogo-vyhovannya/>

3. Інструкція щодо організації і проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1340-14#n20>

4. Перспективи розвитку краєзнавчого руху: пропозиції до проєкту Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. URL : http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_1/2.pdf

5. Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1342-14#n2>

6. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад. Постанова Кабінету Міністрів України № 433 від 6 травня 2001 року, поточна редакція від 12.05.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-p#Text>

7. Про затвердження Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України. Наказ МОН України від 22.10.2014 № 1195 URL : <https://patriotua.org/viddilkraeznavstva/>

8. Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів. Наказ МОН України № 730 від 19 грудня 2002 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-03#Text15>

9. Про Концептуальні засади організації екскурсійної діяльності в Україні : Наказ Держкомітету молодіжної політики, спорту і туризму в Україні № 30 від 15.01.02. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1344-04#Text>

Періодичні видання

1. Журнал «Краєзнавство» (повнотекстові випуски журналу). URL : http://nsku.org.ua/?page_id=5603

2. Газета «Краєзнавство. Географія. Туризм». URL : <https://osvitaua.com/shops/newspapers/gkg/>

Інтернет-ресурси

1. «Пласт». URL : <https://www.plast.org.ua>
2. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244910406
3. Музеї, заповідники, заклади музейного типу України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244908588
4. Національна спілка краєзнавців України. URL : <http://nsku.org.ua/>
5. Природно-заповідний фонд України. Природа України. URL : <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-spisok.html>
6. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді: офіційний сайт. URL : <https://patriotua.org>
7. Шкільні тури: 7 порад для організації гарного відпочинку. URL: <https://vidviday.ua/blog/7-porad-dlia-orhanizatsiiharnoho-vidpochynku/>